

Kamil Zaradkiewicz

INSTYTUCJONALIZACJA WOLNOŚCI MAJĄTKOWEJ

**KONCEPCJA PRAWA PODSTAWOWEGO
WŁASNOŚCI I JEJ URZECZYWIŚNIENIE
W PRAWIE PRYWATNYM**

Warszawa 2013

**Niniejsza publikacja ukazuje się jako tom XLV Studiów i Materiałów
Trybunału Konstytucyjnego**

Redakcja i korekta techniczna:

Biblioteka Trybunału Konstytucyjnego

Projekt graficzny okładki:

Zygmunt Zaradkiewicz

Recenzja wydawnicza:

Dr hab. prof. UW Mirosław Wyrzykowski

Afiliacja autora:

Uniwersytet Warszawski

Copyright by Biuro Trybunału Konstytucyjnego, Warszawa 2013

ISBN: 978-83-87515-69-0

ISSN: 1426-1030

Nakład: 200 egz.

Wydawca:

Biuro Trybunału Konstytucyjnego

00-918 Warszawa, Al. J.Ch. Szucha 12a

www.trybunal.gov.pl

Skład, druk i oprawa:

Pracownia C&C Sp. z o.o.

www.pracowniacc.pl

SPIS TREŚCI

Ważniejsze skróty	8
Wstęp	11
Rozdział I. Idea własności i przyporządkowanie dóbr majątkowych	15
1.1. Własność – idea i prawo	15
1.1.1. Własność jako idea	15
1.1.2. Własność jako instytucja prawa cywilnego – zarys ujęcia	27
1.2. Własność jako prawo człowieka	48
1.3. Konstytucja a prawo cywilne	61
1.4. Bezpośrednie stosowanie art. 21 i 64 Konstytucji	64
1.5. Własność jako konstytucyjne prawo wolnościowe – zarys problematyki ..	71
1.5.1. Funkcje i cele prawa podstawowego własności	71
1.5.2. Ochrona przyporządkowania dóbr	75
1.5.3. Własność a wolność majątkowa – zarys problematyki	78
1.5.4. Własność jako konstytucyjne prawo podstawowe	80
1.5.5. Prawo wolnościowe, obronne, negatywne	89
1.6. Konstytucyjna ochrona własności podmiotów publicznych	96
1.7. Wnioski	114
Rozdział II. Własność a swoboda dysponowania dobrami majątkowymi ..	121
2.1. Wolność a prawo	121
2.1.1. Wolność jako wartość konstytucyjna	121
2.1.2. Autonomia woli	124
2.1.3. Konstytucyjne wolności podstawowe	126
2.2. Wolnościowy wymiar własności	132
2.3. Konstytucyjne prawo do własności	137
2.3.1. „Prawo do własności” a wolność majątkowa	137
2.3.2. Wolność majątkowa a dziedziczenie	148
2.3.3. Wolność a przymus korzystania z własności	165
Rozdział III. Konstytucyjne prawo własności i inne prawa majątkowe – treść i zakres	167
3.1. Wykładnia Konstytucji	167
3.2. Terminologia	174
3.3. Konstytucyjne prawo własności w świetle modelu zasad	176
3.3.1. Zasada ochrony własności (art. 21 Konstytucji)	176
3.3.2. Model zasad	180
3.4. Relacja między art. 21 i 64 Konstytucji	190
3.4.1. Zakres ochrony własności w znaczeniu konstytucyjnym	190
3.4.2. Konsekwencje zróżnicowania regulacji konstytucyjnej	205
3.4.3. Roszczenie, „prawo do własności” i „do innych praw majątkowych”	209
3.5. Własność jako przedmiot konstytucyjnego prawa podstawowego	211

3.6. Gwarancje trwałości, wartości i instytucji prawnej	218
3.6.1. Uwagi ogólne	218
3.6.2. Gwarancja trwałości	221
3.6.3. Gwarancja wartości	226
3.6.4. Gwarancja instytucji prawnej	230
3.6.5. Ramy obowiązku regulacyjnego a zasada proporcjonalności . . .	248
3.6.6. Proporcjonalność a art. 64 ust. 3 Konstytucji	259
3.7. Kształtowanie innych praw majątkowych	262
Rozdział IV. Istota prawa własności	273
4.1. Uwagi ogólne – istota praw i wolności	273
4.2. Istota w ogólności	279
4.3. Istota prawa własności – założenia podstawowe	297
4.4. Reinterpretacja art. 64 ust. 3 – ograniczenia własności a istota prawa własności	304
4.5. Istota konstytucyjnego prawa własności a kształt derywatu pierwotnego	306
4.5.1. Względna pełnia – domniemanie uprawnień właściciela	306
4.5.2. Elastyczność	312
4.5.3. Wyłączność	315
4.5.4. Bezterminowość	324
4.6. Wnioski	335
Rozdział V. Przedmiot i treść pierwotnego derywatu w świetle zasady społecznego związania własności	339
5.1. Uwagi wprowadzające	339
5.2. Zawłaszczenie i monopolizacja dóbr	345
5.3. Kształtowanie treści a kształtowanie ram (granic) derywatu pierwotnego	354
5.4. Społeczne związanie	356
5.4.1. Własność jako funkcja społeczna	356
5.4.2. Istota społecznego związania własności	363
5.4.3. „Związanie” prawa własności w znaczeniu cywilnoprawnym . . .	370
5.5. Zakres przedmiotowy pierwotnego derywatu	373
5.6. Natura dobra (przedmiotu prawa własności)	381
5.7. Dobro prawne w świetle zasady przyporządkowania	384
5.8. Przedmiot derywatu pierwotnego	393
5.9. Konstytucyjna ochrona praw na dobrach niematerialnych	401
5.9.1. <i>Numerus clausus</i> dóbr niematerialnych i ich derywatów pierwotnych	401
5.9.2. „Model” praw na dobrach niematerialnych	403
5.9.3. Ochrona praw na dobrach niematerialnych	407
5.9.4. Prawa do rzeczowych podobne?	414
5.9.5. Ochrona przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym	415
5.9.6. Model stosunków własnościowych w ramach wykładni w zgodzie z Konstytucją	420

5.10. Treść i ramy własności w znaczeniu cywilnoprawnym	422
5.10.1. Charakterystyka ogólna	422
5.10.2. Pojęcie a treść własności	427
5.10.3. Klauzule generalne jako granice własności	431
Rozdział VI. Ukształtowanie pierwotnego derywatu a wywłaszczenie.	443
6.1. Następcze kształtowanie derywatu	443
6.1.1. Uwagi ogólne	443
6.1.2. Ochrona praw nabytych	446
6.2. Wywłaszczenie w świetle art. 21 ust. 2 Konstytucji	447
6.2.1. Ogólne pojęcie wywłaszczenia	447
6.2.2. Wywłaszczenie zupełne i częściowe	454
6.2.3. Teorie wywłaszczenia	457
6.2.4. Ingerencje „podobne” do wywłaszczenia	463
6.2.5. Istota mechanizmu wywłaszczeniowego	467
6.3. Kompetencja generalna a ingerencja indywidualna	486
6.3.1. Ustawowe ukształtowanie prawa własności	486
6.3.2. Ingerencja w sferę indywidualnego statusu prawnego	488
6.3.3. Odrzucenie nienaruszalności indywidualnego statusu prawnego	489
6.3.4. Wywłaszczenie ustawowe (z mocy prawa)	495
6.3.5. Kształtowanie derywatu jako ograniczenie prawa podstawowego	507
6.3.6. Kryteria rozgraniczenia	513
6.3.7. Kompetencja ustawodawcy a obowiązek kompensacyjny	518
Zakończenie.	529
Bibliografia	536